

(„Službene novine Federacije BiH“, br: 37/01)

Na osnovu člana IV B.7.a) (IV) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, donosim

UKAZ

O PROGLAŠENJU ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Proglašava se Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, koji je donio Parlament Federacije BiH na sjednici Predstavničkog doma od 18. 7. 2001. godine i na sjednici Doma naroda od 30. 7. 2001. godine.

ZAKON

O ZAŠTITI OSOBA SA DUŠEVNIM SMETNJAMA

I - OSNOVNE ODREDBE

Član 1.

Ovim zakonom propisuju se osnovna načela, način organizovanja i provođenja zaštite te pretpostavke za primjenu mjera i postupanje prema osobama sa duševnim smetnjama.

Član 2.

Zaštita i unapređivanje zdravlja osoba sa duševnim smetnjama ostvaruje se:

1. omogućavanjem odgovarajuće dijagnostičke obrade i liječenja osoba sa duševnim smetnjama;
2. znanstvenim istraživanjima na području zaštite i unapređivanja zdravlja osoba sa duševnim smetnjama i njihovom zaštitom od liječničkih ili znanstvenih istraživanja bez njihova pristanka ili pristanka njihovih zastupnika;

3. uključivanjem osoba sa duševnim smetnjama u obrazovne programe koji se provode u ustanovi za mentalno zdravlje ili nekoj drugoj ustanovi u kojoj su one smještene;
4. oporavak osoba sa duševnim smetnjama, njihovim uključivanjem u porodičnu, radnu i društvenu sredinu;
5. izobrazbom osoba koje se bave zaštitom osoba sa duševnim smetnjama i unapređivanjem njihova zdravlja.

Član 3.

Izrazi upotrijebljeni u ovom zakonu, imaju slijedeća značenja:

1. Osoba sa duševnim smetnjama je duševno bolesna osoba, osoba sa duševnim poremećajem, nedovoljno duševno razvijena osoba, ovisnik o alkoholu ili drogama ili osoba sa drugim duševnim smetnjama.
2. Osoba sa težim duševnim smetnjama je osoba sa takvim duševnim smetnjama koja nije u mogućnosti shvatiti značenje svog postupanja ili ne može vladati svojom voljom ili su te mogućnosti smanjene u tolikoj mjeri da je neophodna psihijatrijska pomoć.
3. Ustanova za mentalno zdravlje je zdravstvena ustanova koja obavlja specijalističko-konzultativnu i bolničku zdravstvenu zaštitu iz područja psihijatrije, a osnovana je u skladu sa Zakonu o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH", broj 29/97)- (u daljem tekstu: zdravstvena ustanova).
4. Psihijatar je doktor medicine specijalist iz područja psihijatrije ili neuropsihijatrije.
5. Dijete je osoba mlađa od 14 godina života.
6. Maloljetna osoba je osoba starija od 14 godina života koja nije navršila 18 godina života i koja nije stekla poslovnu sposobnost.
7. Liječnički postupak je određen oblik liječenja, dijagnostički postupak, prijem i smještaj u zdravstvenu ustanovu radi dijagnostičke obrade i liječenja, uključivanje u obrazovne programe koji se provode u zdravstvenoj ustanovi, izvođenje istraživanja na području zaštite i unapređivanja zdravlja osoba sa duševnim smetnjama.
8. Prijem u zdravstvenu ustanovu je postupak od dolaska ili dovođenja osobe u tu ustanovu radi pregleda ili liječenja do donošenja odluke o njezinom dobrovoljnom smještaju ili prisilnom zadržavanju u zdravstvenoj ustanovi.
9. Pristanak je slobodno dana saglasnost osobe sa duševnim smetnjama za provođenje određenog liječničkog postupka, koja se zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i opasnosti tog liječničkog postupka i drugih mogućnosti liječenja.
10. Dobrovoljni smještaj je smještaj osobe sa duševnim smetnjama u zdravstvenoj ustanovi uz njezin pristanak.

11. Prisilno zadržavanje je smještaj osobe sa težim duševnim smetnjama u zdravstvenu ustanovu od trenutka donošenja odluke psihijatra o zadržavanju te osobe bez njezina pristanka do odluke suda o prisilnom smještaju bez obzira da li se radi o osobi koja je tek došla ili dovedena u zdravstvenu ustanovu ili osobi koja se već nalazi na liječenju u zdravstvenoj ustanovi pa je opozvala pristanak za dobrovoljni smještaj.

12. Prisilni smještaj je smještaj osobe sa težim duševnim smetnjama u zdravstvenoj ustanovi bez njezina pristanka, a djeteta, maloljetne osobe ili osobe lišene poslovne sposobnosti sa težim duševnim smetnjama bez pristanka njezinog zakonskog zastupnika uz uslove i po postupku iz glave V ovog zakona.

II - OSNOVNA NAČELA

Član 4.

Svaka osoba sa duševnim smetnjama ima pravo na zaštitu i unaprijeđivanje svoga zdravlja.

Osoba sa duševnim smetnjama ima pravo na jednake uslove liječenja kao i svaka druga osoba kojoj se pruža zdravstvena zaštita .

Slobode i prava osobe sa duševnim smetnjama mogu se ograničiti samo zakonom ako je to nužno radi zaštite zdravlja ili sigurnosti te ili drugih osoba.

Član 5.

Dostojanstvo osoba sa duševnim smetnjama mora se štititi i poštivati u svim okolnostima.

Osobe sa duševnim smetnjama imaju pravo na zaštitu od bilo kakvog oblika zlostavljanja te ponižavajućeg postupanja.

Osobe sa duševnim smetnjama ne smiju biti dovedene u neravnopravan položaj zbog svoje duševne smetnje. Posebne mjere koje se poduzimaju da bi se zaštitila prava ili osiguralo unaprijeđivanje zdravlja osoba sa duševnim smetnjama ne smatraju se oblikom nejednakog postupanja.

Član 6.

Liječenje osoba sa duševnim smetnjama organizovati će se tako da se u najmanjoj mogućoj mjeri ograničava njihova sloboda i prava te prouzrokuju fizičke i psihičke neugodnosti, vrijeđa njihova osobnost i ljudsko dostojanstvo.

Član 7.

Psihijatri i drugi zdravstveni radnici dužni su dobrovoljnom prihvatanju saradnje u liječenju i uvažavanju želja i potreba osobe sa duševnim smetnjama dati prednost pred prisilnim mjerama.

Član 8.

Osoba sa duševnim smetnjama koja može razumjeti prirodu, posljedice i opasnost predloženog liječničkog postupka i koja na osnovi toga može donijeti odluku i izraziti svoju volju može se pregledati ili podvrgnuti liječničkom postupku samo uz njezin pisani pristanak.

Sposobnost osobe da da pristanak utvrđuje doktor medicine ili psihijatar u vrijeme kada ta osoba donosi odluku i u tu svrhu izdaje pisanu potvrdu. Ova se potvrda prilaže u liječničku dokumentaciju. Osoba iz stava 1. ovoga člana može zahtijevati da postupku davanja pristanka bude prisutna osoba od njezinog povjerenja.

Osoba sa duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak, bilo zbog toga što u određenom trenutku ne može razumjeti prirodu, posljedice ili opasnost predloženog liječničkog postupka ili zbog toga što u tom trenutku ne može donijeti odluku ili izraziti svoju slobodnu volju, može se podvrgnuti samo onom liječničkom postupku koji je u njezinom najboljem interesu.

Dijete ili maloljetna osoba sa duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak može se podvrgnuti pregledu ili drugom liječničkom postupku samo uz pristanak njegovog zakonskog zastupnika. Mišljenje maloljetnika se pri tome treba uzimati u obzir u skladu sa njegovom dobi i stepenu zrelosti.

Punoljetna osoba sa duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak može se podvrgnuti pregledu ili drugom liječničkom postupku samo uz pristanak njezinog zakonskog zastupnika, a ako ga nema onda uz saglasnost komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama pri zdravstvenoj ustanovi.

Kada pristanak daju osobe iz st. 4. i 5. ovog člana, psihijatar im je dužan pod istim uslovima dati obavijesti koje je dužan dati osobi sa duševnim smetnjama kada ova daje pristanak.

Pristanak iz st. 1., 4. i 5. ovog člana može se povući u bilo kojem trenutku. Osobi koja povlači pristanak moraju se objasniti posljedice prestanka primjenjivanja određenog liječničkog postupka.

Odricanje osobe sa duševnim smetnjama od prava na davanje pristanka ne proizvodi pravne učinke.

Član 9.

Traženje pristanka iz člana 8. st. 1., 4. i 5. nije obvezno ako bi zbog njegovog pribavljanja bio neposredno ugrožen život osobe sa duševnim smetnjama ili bi prijetila ozbiljna i neposredna opasnost od teškog narušenja njenog zdravlja. Liječnički postupak može se primjenjivati bez pristanka samo dok traje navedena opasnost.

Šef odjela u zdravstvenoj ustanovi ili psihijatar kojeg je šef odjela za to ovlastio treba odlučiti o nužnosti i hitnosti određenog liječničkog postupka. O tom postupku treba bez odlaganja obavijestiti zakonskog zastupnika osobe sa duševnim smetnjama ako ga ova ima.

Osoba sa težim duševnim smetnjama koja je prisilno smještena u zdravstvenu ustanovu može se i bez njezinog pristanka podvrgnuti pregledu ili drugom liječničkom postupku koji služi liječenju duševnih smetnji zbog kojih je prisilno smještena u zdravstvenu ustanovu samo ako bi bez provođenja tog postupka nastupilo teško oštećenje zdravlja te osobe.

Ako se liječnički postupak provodi bez pristanka osobe sa duševnim smetnjama u skladu sa st. 4. i 5. člana 8. i st. 2. i 3. ovog člana treba u mjeri, u kojoj je to moguće, objasniti toj osobi moguće postupke njezinog liječenja i uključiti tu osobu u planiranje njezinog liječenja.

Član 10.

O svakom prisilnom smještaju punoljetnih osoba sa duševnim smetnjama bez njihova pristanka, odnosno djece i maloljetnih osoba sa duševnim smetnjama i osoba lišenih poslovne sposobnosti bez pristanka njihovih zakonskih zastupnika odlučuje sud.

Postupci po odredbama ovog zakona su hitni.

Zdravstvena ustanova mora obavijestiti komisiju za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama o svakom slučaju oduzimanja slobode iz stava 1. ovog člana.

III - PRAVA I DUŽNOSTI OSOBA SA DUŠEVNIM SMETNJAMA I

OSOBA KOJE PROVODE NJIHOVU ZAŠTITU I LIJEČENJE

Član 11.

Svaka osoba sa duševnim smetnjama dobrovoljno ili prisilno smještena u zdravstvenu ustanovu ima pravo:

1. biti upoznata u vrijeme prijema, a kasnije na svoj izričit zahtjev s njezinim pravima i dužnostima, te poučena o tome kako može svoja prava ostvariti;
2. biti upoznata s razlozima i ciljevima njezinog smještaja te sa svrhom, prirodom, posljedicama, korisnosti i opasnostima provedbe predloženog oblika liječenja kako i korisnosti i opasnostima provedbe drugih mogućnosti liječenja;
3. radno sudjelovati u planiranju i provođenju svojeg liječenja, oporavka i resocijalizacije;
4. obrazovati se prema odgovarajućem općem nastavnom planu i programu ili posebnom nastavnom planu i programu za osobe zaostale u razvoju i posebnom nastavnom planu i programu za osobe sa duševnim smetnjama.
5. na novčanu naknadu za rad u radno-terapijskim poslovima od kojih ustanova u kojoj se nalaze na liječenju ostvaruje prihod;
6. podnositi pritužbe direktno direktoru zdravstvene ustanove ili šefu odjela u pogledu oblika liječenja, dijagnosticiranja, otpusta iz ustanove i povrede njezinih prava i sloboda;

7. postavljati zahtjeve i izjavljivati bez nadzora i ograničenja prigovore, žalbe i druge pravne lijekove nadležnim sudovima odnosno organima uprave;
8. savjetovati se o svom trošku nasamo s liječnikom ili advokatom po svom izboru;
9. družiti se s drugim osobama u zdravstvenoj ustanovi i primati posjete;
10. o svom trošku slati i primati bez nadzora i ograničenja poštu, pakete i časopise, te telefonirati;
11. posjedovati predmete za ličnu upotrebu;
12. sudjelovati po svom izboru u vjerskim aktivnostima u okviru mogućnosti zdravstvene ustanove.

Obavijesti iz tač. 1. i 2. stava 1. ovog člana unose se u liječničku dokumentaciju osobe sa duševnim smetnjama.

Prava iz stava 1. tač. 1., 2., 3., 5., 6. i 7. ovog člana mogu u ime osobe sa duševnim smetnjama ostvarivati članovi porodice ili druge osobe koje djeluju u njezinom interesu.

Prava iz stava 1. tač. 9., 10. i 11. ovog člana mogu se ograničiti kada postoji osnovana sumnja da osoba sa duševnim smetnjama nastoji pribaviti oružje ili drogu, dogovara se o bijegu ili počinjenju krivičnog djela ili kada to zahtijeva zdravstveno stanje osobe. Prednji podaci se unose u liječničku dokumentaciju.

Član 12.

Kada je liječenje osobe sa duševnim smetnjama neophodno u zdravstvenoj ustanovi, ono će se omogućiti i provesti u odgovarajućoj ustanovi koja se nalazi u mjestu njezina prebivališta, ako nema prebivališta onda u mjestu njezina boravišta, a ako ni njega nema onda u mjestu gdje je osoba zatečena, a ako u tom mjestu nema zdravstvene ustanove u zdravstvenoj ustanovi koja je najbliža mjestu njezina prebivališta, boravišta ili mjesta gdje je osoba zatečena.

Uz pisani pristanak osobe sa duševnim smetnjama odnosno zakonskog zastupnika osobe lišene poslovne sposobnosti, djeteta ili maloljetne osobe sa duševnim smetnjama dan u skladu sa članom 8. st. 1., 4. i 5. ovog zakona ili na pisani zahtjev osoba ovlaštenih dati pristanak, liječenje se može provesti u zdravstvenoj ustanovi koja ne odgovara uslovima iz stava 1. ovog člana.

Psihijatrijsko liječenje djece i maloljetnih osoba provodi se na odjelu zdravstvenih ustanova namijenjenih liječenju djece i omladine koji su odvojeni od odjela za punoljetne bolesnike.

Član 13.

Nedovoljno duševno razvijena osoba koja ne raspolaže psihičkim mogućnostima za uključivanje u liječenje u zdravstvenoj ustanovi kao i svaka druga osoba sa duševnim smetnjama, liječit će se u ustanovama ili odjelima koji su prilagođeni posebnim potrebama tih osoba.

Član 14.

Psihijatrijsko liječenje djece s poremećajima u ponašanju, tjelesno ili mentalno oštećene djece, psihički bolesne djece te tjelesno ili mentalno oštećene ili bolesne osobe organizira i provodi nadležna zdravstvena ustanova.

Prisilni smještaj osoba iz stava 1. ovog člana provodi se po odredbama ovog zakona.

Član 15.

Elektrokonvulzivno ili hormonalno liječenje može se primijeniti samo pod sljedećim pretpostavkama:

- a) na osnovu pismenog pristanka osobe sa duševnim smetnjama ili ako ga ona nije sposobna dati, na osnovu pismenog pristanka osoba iz člana 8. st. 4. i 5. ovog zakona;
- b) uz pozitivno mišljenje drugog psihijatra o potrebi i posljedicama primjene takvog liječničkog postupka;
- c) ako su prethodno iscrpljene sve ostale metode liječenja;
- d) ako je primjena navedenih metoda nužna za liječenje osobe sa duševnim smetnjama, i
- e) ako se ne očekuje da bi primjena navedenih metoda mogla imati negativne popratne posljedice.

Prema osobi sa težim duševnim smetnjama koja je prisilno zadržana ili prisilno smještena u zdravstvenoj ustanovi može se primijeniti elektrokonvulzivno liječenje i bez pristanka te osobe ili osoba navedenih u članu 8. st. 4. i 5. ovog zakona samo uz odobrenje komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama pri zdravstvenoj ustanovi i uz poštivanje ostalih pretpostavki navedenih u stavu 1. ovog člana.

Primjena liječenja iz st. 1. i 2. ovog člana mora se uvijek upisati u liječničku dokumentaciju zajedno sa pismenim pristankom navedenih osoba i mišljenjem drugog liječnika.

Primjena psihohirurgije i kastracije nije dopuštena.

Član 16.

Biomedicinska istraživanja nad osobama sa duševnim smetnjama mogu se poduzeti samo:

- a) ako nema druge odgovarajuće mogućnosti istraživanja nad ljudima;
- b) ako opasnost od istraživanja za osobu sa duševnim smetnjama nije nesrazmjerna koristi od istraživanja;
- c) ako je istraživački projekt odobrilo Federalno ministarstvo zdravstva nakon nezavisnog preispitivanja naučnog značaja, važnosti cilja i etičnosti samog istraživanja;

d) ako su osobe koje sudjeluju u istraživanju obaviještene o svojim pravima i pravnoj zaštiti koju uživaju, i

e) ako su osobe koje učestvuju u istraživanju dale svoj pismeni pristanak koji mogu povući u svakom trenutku.

Biomedicinska istraživanja nad osobom sa duševnim smetnjama koja nije u stanju dati svoj pristanak može se poduzeti samo ukoliko su uz pretpostavke iz stava 1. tač. a) - d) ovog člana ispunjene još i ove dodatne pretpostavke:

a) ako se očekuje da će rezultati istraživanja biti od stvarne i direktne koristi za zdravlje te osobe;

b) ako istraživanje nad osobama koje su u stanju dati pristanak ne bi dalo jednako dobre rezultate;

c) ako su osobe navedene u članu 8. st. 4. i 5. ovog zakona dale svoj pismeni pristanak, i

d) ako se osoba nad kojom se istraživanje provodi nije izričito protivila tom ili takvom istraživanju.

Biomedicinsko istraživanje za koje se ne očekuje da će biti od stvarne i direktne koristi za zdravlje osobe koja nije sposobna dati pristanak, može se provesti i kada su ispunjene pretpostavke iz st. 1. i 2. ovog člana samo:

a) ako istraživanje ima za cilj doprinijeti, kroz povećanje naučnog razumijevanja određene bolesti ili stanja, stvaranju koristi za samu osobu koja učestvuje u istraživanju ili osobe iste dobi ili sa istom bolesti ili poremećajem, i

b) ako istraživanje predstavlja najmanju moguću opasnost i opterećenje za tu osobu.

Biomedicinska istraživanja nad djecom i maloljetnim osobama mogu se poduzeti pod pretpostavkama iz st. 2. i 3. ovog člana samo uz odobrenje komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama pri zdravstvenoj ustanovi.

Član 17.

Osobe koje obavljaju djelatnosti zaštite i liječenja osoba sa duševnim smetnjama dužne su čuvati kao profesionalnu tajnu sve što saznaju ili primijete tokom obavljanja tih djelatnosti.

Osobe navedene u stavu 1. ovog člana mogu otkriti ono što su saznale ili primijetile u pogledu duševno oboljelih osoba tokom obavljanja svoje djelatnosti, samo uz pristanak tih osoba ili njihovog zakonskog zastupnika.

Osobe iz stava 1. ovog člana mogu i bez pristanka osobe sa duševnim smetnjama otkriti ono što saznaju tokom liječenja i zaštite te osobe:

a) drugom psihijatru ili doktoru medicine ako je to nužno za pružanje liječničke pomoći toj osobi,

b) službenim osobama u centrima za socijalni rad i drugim organima uprave kada je to nužno da bi oni mogli postupati u vezi sa osobom sa duševnim smetnjama na osnovu i u okviru svojih ovlaštenja, i to samo onda kada osobe sa duševnim smetnjama nisu sposobne dati svoj pristanak, a osobe iz stava 1. ovog člana nemaju osnove vjerovati da bi se osoba sa duševnim smetnjama protivila otkrivanju takvih podataka,

c) ako je to nužno učiniti u općem interesu ili interesu druge osobe koji je važniji od interesa čuvanja tajne.

Otkrit će se samo oni podaci koji su nužni za ostvarivanje svrha navedenih u stavu 3. ovog člana i ti podaci ne smiju se koristiti u druge svrhe osim onih za koje su dati.

Općim interesom ili interesom koji je važniji od interesa čuvanja tajne u smislu stava 3. ovog člana smatra se:

a) otkrivanje saznanja da osoba sa duševnim smetnjama priprema počinjenje krivičnog djela za koje je zakonom propisana kazna zatvora od pet godina ili teža kazna,

b) otkrivanje ili suđenje za najteža krivična djela ako bi ono bilo znatno usporeno ili onemogućeno bez otkrivanja inače zaštićenih podataka,

c) zaštita javnog zdravlja i sigurnosti,

d) spriječavanje izlaganja druge osobe neposrednoj i ozbiljnoj opasnosti za njezin život ili zdravlje.

Psihijatar i doktor medicine iz stava 1. ovog člana dužni su čuvati kao profesionalnu tajnu, a službene osobe iz stava 3. ovog člana kao službenu tajnu, sve što se odnosi na osobu sa duševnim smetnjama.

Klinički i drugi materijali koji se koriste u predavanjima ili naučnim časopisima moraju prikriti identitet osoba sa duševnim smetnjama o kojima govore.

Član 18.

Liječnička dokumentacija o liječenju osobe sa duševnim smetnjama dostupna je isključivo sudu za potrebe postupka koji je u toku.

Liječnička dokumentacija sadržava samo one podatke koji su neophodni za ostvarenje svrhe zbog koje se zahtijeva njeno dostavljanje.

Izjave osobe sa duševnim smetnjama sadržane u liječničkoj dokumentaciji koje se odnose na počinjenje nekog krivičnog djela ne mogu se koristiti kao dokaz u sudskom postupku.

Podaci iz liječničke dokumentacije koji su potrebni za ostvarenje zdravstvene, socijalne, porodičnopravne ili penzijske zaštite mogu se dati za službene svrhe na zahtjev organa nadležnih za tu zaštitu samo uz saglasnost osoba sa duševnim smetnjama, a ako one nisu sposobne dati saglasnost onda samo ukoliko se osnovano vjeruje da se osoba sa duševnim smetnjama ne bi protivila davanju navedenih podataka.

Član 19.

Svaki liječnički postupak mora se upisati u liječničku dokumentaciju sa naznakom je li bio poduzet sa ili bez pristanka osobe.

Član 20.

Psihijatar može odobriti razgovor osobe sa duševnim smetnjama smještene u zdravstvenu ustanovu sa ovlaštenim osobama Federalnog, odnosno kantonalnog ministarstva unutrašnjih poslova (u daljem tekstu: nadležno ministarstvo unutrašnjih poslova), istražnim sudcem i stručnim radnicima centra za socijalni rad samo ako to dopušta zdravstveno stanje osobe sa duševnim smetnjama.

Psihijatar neće odobriti razgovor sa ovlaštenim osobama iz stava 1. ovog člana sa osobom koja nije sposobna razumjeti stanje u kojem se nalazi, niti posljedice takvog razgovora.

Odluku iz st. 1. i 2. ovog člana psihijatar je obavezan unijeti u liječničku dokumentaciju.

IV - DOBROVOLJNI SMJEŠTAJ OSOBA SA DUŠEVNIM

SMETNJAMA U ZDRAVSTVENU USTANOVU

Član 21.

Osoba sa duševnim smetnjama koja je sposobna razumjeti svrhu i posljedice smještaja u zdravstvenu ustanovu i koja je na osnovu toga sposobna donijeti odluku može se uz njen pisani pristanak odnosno zahtjev, a na osnovu uputnice o potrebi smještaja, smjestiti u zdravstvenu ustanovu.

U postupku izdavanja uputnice utvrđuje se sposobnost osobe sa duševnim smetnjama za davanje pristanka o čemu se izdaje pismena potvrda saglasno članu 8. stav 2. ovog zakona.

Šef odjela odnosno dežurni psihijatar u zdravstvenoj ustanovi u koju se smješta osoba iz stava 1. ovog člana samostalnim i nezavisnim pregledom utvrdit će da li se radi o osobi sa duševnim smetnjama kod koje se odgovarajući terapijski uspjesi ne mogu postići liječenjem izvan takve ustanove.

Ako ne postoji saglasnost liječnika iz st. 1. i 3. ovog člana u pogledu potrebe smještaja dotične osobe u zdravstvenu ustanovu ili se radi o punoljetnoj osobi koja nije sposobna dati pristanak i koja nema zakonskog zastupnika ili ako se radi o djetetu, maloljetnoj osobi ili osobi lišenoj poslovne sposobnosti sa duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak, a čiji zakonski zastupnik je dao pristanak za smještaj te osobe u zdravstvenu ustanovu, odluku o smještaju te osobe u zdravstvenu ustanovu donijet će sud nadležan odlučivati u postupku prisilnog smještaja po hitnom postupku. Ove osobe su izjednačene sa dobrovoljno smještenim osobama u svim drugim postupcima, pravima i slobodama.

V - PRISILNO ZADRŽAVANJE I PRISILNI SMJEŠTAJ U ZDRAVSTVENOJ USTANOVI

Član 22.

Osoba sa težim duševnim smetnjama koja uslijed svoje duševne smetnje ozbiljno i direktno ugrožava vlastiti život ili zdravlje ili sigurnost, odnosno život ili zdravlje ili sigurnost drugih osoba može se smjestiti u zdravstvenu ustanovu bez pristanka, po postupku za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj propisanim ovim zakonom.

Dijete, maloljetna osoba ili osoba lišena poslovne sposobnosti može se iz razloga navedenih u stavu 1. ovog člana smjestiti u zdravstvenu ustanovu i bez pristanka njenog zakonskog zastupnika po postupku za prisilno zadržavanje ili prisilni smještaj.

Član 23.

Osoba iz člana 22. ovog zakona primit će se u zdravstvenu ustanovu nadležnu prema članu 12. stav 1. ovog zakona na osnovu uputnice doktora medicine koji nije zaposlen u dotičnoj zdravstvenoj ustanovi i koji je tu osobu lično pregledao i napisao propisanu ispravu o tom pregledu.

Obrazac isprave sa odgovarajućim sadržajem iz stava 1. ovog člana propisuje federalni ministar zdravstva. U ispravi moraju biti naznačeni i obrazloženi razlozi zbog kojih se prisilno zadržavanje smatra nužnim.

Član 24.

Osobu sa duševnim smetnjama za koju se osnovano sumnja da može neposredno ugroziti vlastiti život ili zdravlje odnosno život i zdravlje drugih u posebno hitnim slučajevima mogu ovlaštene službene osobe nadležnog ministarstva unutrašnjih poslova dovesti u zdravstvenu ustanovu nadležnu prema prebivalištu ili boravištu osobe odnosno prema mjestu na kojem je osoba trenutno zatečena bez prethodnog liječničkog pregleda iz člana 23. stava 1. ovog zakona.

Član 25.

Psihijatar u zdravstvenoj ustanovi koji primi osobu na osnovu čl. 23. i 24. ovog zakona dužan ju je odmah pregledati kako bi utvrdio postoje li razlozi za prisilno zadržavanje iz člana 22. ovog zakona.

Kada psihijatar ocijeni da ne postoje razlozi iz člana 22. ovog zakona za prisilno zadržavanje, otpustit će dovedenu osobu i upisati svoju odluku o tome sa obrazloženjem u liječničku dokumentaciju.

Član 26.

Kada psihijatar utvrdi postojanje razloga za prisilno zadržavanje iz člana 22. ovog zakona, dužan je donijeti odluku o prisilnom zadržavanju koja se sa obrazloženjem upisuje u liječničku dokumentaciju.

Psihijatar će tu odluku saopštiti prisilno zadržanoj osobi na primjeren način i upoznati je s razlozima i ciljevima njenog prisilnog zadržavanja te sa njenim pravima i dužnostima po ovom zakonu.

Član 27.

Zdravstvena ustanova koja je prisilno zadržala osobu sa duševnim smetnjama iz člana 22. ovog zakona dužna je o tome bez odgađanja, a najkasnije u roku 24 sata od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju, neposredno ili putem elektronskih sredstava komuniciranja dostaviti nadležnom sudu, na području kojega se nalazi zdravstvena ustanova, obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno sa liječničkom dokumentacijom o pregledu osobe sa duševnim smetnjama sa obrazloženjem razloga za prisilno zadržavanje.

Zdravstvena ustanova dužna je obavijest o prisilnom zadržavanju dostaviti u roku iz stava 1. ovog člana izdavaocu uputnice, zakonskom zastupniku prisilno zadržane osobe, nadležnom centru za socijalni rad i komisiji za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama.

Centar za socijalni rad iz stava 2. ovog člana nadležan je prema posljednjem prebivalištu odnosno boravištu prisilno zadržane osobe, a ako je prebivalište odnosno boravište prisilno zadržane osobe nepoznato prema području na kojem se nalazi zdravstvena ustanova.

Obrazac sa odgovarajućim sadržajem obavještenja o prisilnom zadržavanju propisuje federalni ministar zdravstva.

Član 28.

Postupak propisan čl. 26. i 27. ovog zakona primjenjuje se i na osobu sa duševnim smetnjama koja se prisilno zadržava u slučaju kada je već smještena na liječenje u zdravstvenu ustanovu uz njen pristanak da pristanak opozove, ili su u međuvremenu nastupili uslovi koji odgovaraju uslovima za prisilni smještaj iz člana 22. ovog zakona, te na osobu kod koje su ispunjeni uslovi iz člana 22. ovog zakona koja se na drugi način našla u zdravstvenoj ustanovi.

Rok od 24 sata za dostavu obavještenja o prisilnom zadržavanju u slučaju iz stava 1. ovog člana počinje teći od opoziva pristanka smještene osobe.

Član 29.

U postupku prisilnog smještaja osobe sa duševnim smetnjama u zdravstvenu ustanovu odlučuje nadležni sud u vanparničnom postupku.

U postupku za prisilni smještaj javnost je isključena, ukoliko sud ne odluči drugačije.

Isključenje javnosti ne odnosi se na zakonskog zastupnika i advokata osobe sa duševnim smetnjama.

Dopustit će se da raspravi budu prisutne pojedine službene osobe koje se bave liječenjem i zaštitom osoba sa duševnim smetnjama, naučni i javni radnici, a ukoliko se osoba sa duševnim smetnjama tome ne protivi, odnosno ako se ona nije sposobna protiviti ako se tome ne protive njen zakonski zastupnik ili advokat, može to dopustiti i njenom bračnom drugu i bliskim srođnicima.

Osobe koje su prisutne raspravi upozorit će se da su dužne kao tajnu čuvati sve ono što su na raspravi saznale te na posljedice otkrivanja tajne.

Član 30.

Kada nadležni sud primi obavijest o prisilnom zadržavanju ili na koji drugi način sazna za prisilno zadržavanje, donijet će rješenje o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i postaviti osobi punomoćnika iz redova advokata radi zaštite njenih prava ako to ona već nije učinila, odnosno ako zaštita njenih prava u postupku nije osigurana na drugi način.

Sud je dužan da ispita sve okolnosti koje su od značaja za donošenje rješenja i da sasluša sve osobe koje imaju saznanje o bitnim činjenicama.

Ukoliko je to moguće i ako to neće štetno uticati na zdravlje duševno bolesne osobe, sud će saslušati i tu osobu.

Član 31.

Prije donošenja odluke o prisilnom smještaju ili o otpustu osobe sa duševnim smetnjama, sud je dužan pribaviti pisano mišljenje jednog od psihijataru sa liste stalnih sudskih vještaka koji nije zaposlen u zdravstvenoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, o tome da li je prisilni smještaj u zdravstvenoj ustanovi neophodan. Kada odlučuje o prisilnom smještaju djeteta ili maloljetne osobe sud je dužan ovo mišljenje pribaviti od psihijatra specijaliziranog za liječenje djece i maloljetnika odnosno od psihijatra koji ima duže iskustvo u radu sa djecom.

Psihijatar iz stava 1. ovog člana daje sudu pismeno mišljenje o potrebi prisilnog smještaja nakon što lično obavi pregled osobe sa duševnim smetnjama.

Član 32.

Po završenom postupku sud je dužan odmah, a najkasnije u roku tri dana, da donese rješenje kojim će odlučiti da li se osoba zadržana u zdravstvenoj ustanovi može i dalje zadržavati ili će se pustiti iz zdravstvene ustanove.

O svojoj odluci sud obavještava centar za socijalni rad.

Član 33.

Ako sud odluči da se primljena osoba zadrži u zdravstvenoj ustanovi odredit će i vrijeme zadržavanja koje ne može biti duže od jedne godine.

Zdravstvena ustanova je dužna da sudu, po potrebi, dostavlja izvještaje o promjenama u zdravstvenom stanju zadržane osobe.

Član 34.

Ako zdravstvena ustanova utvrdi da prisilno smještena osoba treba ostati smještena i nakon isteka trajanja prisilnog smještaja određenog u rješenju suda, dužna je da 30 dana prije isteka toga vremena predloži sudu donošenje rješenja o produženju prisilnog smještaja.

Član 35.

Rješenje o produženom prisilnom smještaju sud donosi po istom postupku po kojem donosi i prvo rješenje o prisilnom smještaju.

Sud je dužan rješenje o produženom prisilnom smještaju donijeti najkasnije do isteka prethodno određenog trajanja prisilnog smještaja.

Član 36.

Rješenje se dostavlja prisilno smještenoj osobi, njenom zakonskom zastupniku, bliskom srodniku s kojim živi u zajedničkom domaćinstvu, punomoćniku, nadležnom centru za socijalni rad, komisiji za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama i zdravstvenoj ustanovi u kojoj je osoba sa duševnim smetnjama prisilno smještena.

Član 37.

Protiv rješenja o prisilnom smještaju u zdravstvenoj ustanovi i puštanju iz zdravstvene ustanove žalbu mogu izjaviti zdravstvena ustanova koja je zadržala osobu sa duševnim smetnjama, zadržana osoba, njezin staratelj odnosno privremeni zastupnik i centar za socijalni rad, i to u roku osam dana od dana prijema rješenja.

Prvostepeni sud će žalbu sa spisima bez odlaganja dostaviti drugostepenom sudu, koji je dužan da donese odluku u roku tri dana od dana prijema žalbe.

VI - OTPUST IZ ZDRAVSTVENE USTANOVE

Član 38.

Postupak otpusta iz zdravstvene ustanove dobrovoljno smještene osobe sa duševnim smetnjama istovjetan je postupku otpusta iz druge zdravstvene ustanove osim u slučaju ako su nastupili uslovi koji odgovaraju uslovima iz člana 22. ovog zakona. Tada će se osoba prisilno zadržati u skladu sa članom 28. ovog zakona.

Član 39.

Prisilno smještena osoba otpustit će se iz zdravstvene ustanove odmah pošto istekne vrijeme prisilnog smještaja određeno u rješenju suda o prisilnom smještaju.

Član 40.

Sud može i prije isteka vremena određenog za zadržavanje osobe u zdravstvenoj ustanovi, po službenoj dužnosti ili na prijedlog zadržane osobe, njenog staratelja kao i komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama da odluči o puštanju osobe iz zdravstvene ustanove, ako utvrdi da se njezino zdravstveno stanje poboljšalo u tolikoj mjeri da su prestali razlozi za daljnji prisilni smještaj o čemu donosi rješenje.

Član 41.

Kada u slučajevima propisanim ovim zakonom osobu sa duševnim smetnjama treba otpustiti iz zdravstvene ustanove, a ona zbog svojeg psihofizičkog stanja i uslova u kojima živi nije sposobna brinuti se o sebi niti ima osobe koje su po zakonu dužne i mogu se brinuti o njoj, premjestit će se iz zdravstvene ustanove u socijalnu ustanovu po postupku predviđenom Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom ("Službene novine Federacije BiH", broj 36/99).

O premještanju iz stava 1. ovog člana zdravstvena ustanova izvijestit će odmah sud koji je donio odluku o prisilnom smještaju ili o otpustu.

Član 42.

Prisilno smještenim osobama zdravstvena ustanova može odobriti privremeni izlazak iz zdravstvene ustanove iz razloga oporavka ili medicinske terapije, osim ako se radi o osobi prisilno smještenoj u izvršenju mjere sigurnosti iz člana 43. ovog zakona.

VII - POSTUPCI PREMA OSOBAMA SA DUŠEVNIM SMETNJAMA PROTIV KOJIH SE VODI KRIVIČNI POSTUPAK

Član 43.

Učiniocu koji je krivično djelo učinio u stanju neuračunljivosti ili bitno smanjene uračunljivosti sud će u krivičnom postupku izreći mjeru sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, odnosno mjeru obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi, u skladu sa odredbama čl. 63. i 64. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i čl. 475. do 480. Zakona o krivičnom postupku ("Službene novine Federacije BiH", broj 43/98).

Član 44.

Izvršenje mjere sigurnosti iz člana 43. ovog zakona sprovodi se u skladu sa čl. 167. do 182. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 44/98).

VIII - PRIMJENA FIZIČKE SILE U ZAŠTITI OSOBA SA DUŠEVNIM SMETNJAMA

Član 45.

Fizička sila ili izdvajanje u zaštiti osobe sa duševnim smetnjama primijenit će se u zdravstvenoj ustanovi samo kada je to jedino sredstvo da tu osobu spriječi da svojim napadom ne ugrozi život ili zdravlje druge osobe ili svoj život ili zdravlje ili nasilno uništi ili ošteti tuđu imovinu veće vrijednosti.

Fizička sila ili izdvajanje iz stava 1. ovog člana primijenit će se samo u mjeri i na način koji je neophodan radi otklanjanja opasnosti izazvane napadom osobe sa duševnim smetnjama.

Primjena fizičke sile ili izdvajanja smije trajati samo dok je nužno da se ostvari svrha iz stava 1. ovog člana.

Član 46.

Fizička sila, u smislu ovog zakona, je upotreba sredstava za fizičko ograničavanje kretanja i djelovanja osoba sa duševnim smetnjama.

Član 47.

Odluku o primjeni fizičke sile ili izdvajanja iz člana 45. ovog zakona donosi psihijatar, te nadzire njenu primjenu.

Kada zbog izuzetne hitnosti nije moguće čekati da odluku donese psihijatar, odluku o primjeni fizičke sile ili izdvajanja može donijeti doktor medicine, medicinska sestra-tehničar, koji su dužni o tome odmah obavijestiti psihijatra koji će odlučiti o njenoj daljoj primjeni.

Član 48.

Kod izdvajanja osobe sa duševnim smetnjama ili pri upotrebi stezulje ili drugog oblika fizičkog obuzdavanja osobe sa duševnim smetnjama obavezno je osigurati stalno praćenje tjelesnog i duševnog stanja te osobe od strane stručnog medicinskog osoblja.

Član 49.

Prije nego što se na nju primijeni fizička sila, osoba će, ako je to s obzirom na okolnosti slučaja moguće biti na to upozorena.

Razlozi, način i mjera primjene fizičke sile te ime osobe koja je donijela odluku o njenoj primjeni obavezno se upisuju u liječničku dokumentaciju.

Roditelji maloljetne osobe sa duševnim smetnjama ili zakonski zastupnik ili staratelj osobe sa duševnim smetnjama obavijestit će se odmah o primjeni fizičke sile ili izdvajanja.

Član 50.

Ovlaštene službene osobe nadležnog ministarstva unutrašnjih poslova dužne su na poziv doktora medicine pružiti pomoć zdravstvenim radnicima pri savladavanju tjelesnog otpora osobe iz člana 22. ovog zakona, ali samo dok ta osoba pruža tjelesni otpor te dok se ne obezbijedi zbrinjavanje i otklanjanje neposredne opasnosti te osobe.

Kada postoji neposredna opasnost da će osoba sa duševnim smetnjama svojim ponašanjem u zdravstvenoj ustanovi napasti na život ili tijelo neke osobe ili otuđiti, uništiti ili teže oštetiti imovinu te ustanove, službene osobe ministarstva unutrašnjih poslova dužne su na poziv direktora ili zdravstvenog radnika kojeg je za to ovlastio direktor zdravstvene ustanove hitno pružiti odgovarajuću pomoć.

Osoba koja je uputila pozive iz st. 1. i 2. ovog člana dužna ga je naknadno u pismenom obliku obrazložiti te to obrazloženje uložiti u liječničku dokumentaciju.

IX - KOMISIJE ZA ZAŠTITU OSOBA SA DUŠEVNIM SMETNJAMA

Član 51.

Komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama osnivaju se pri zdravstvenim ustanovama specijaliziranim za liječenje osoba sa duševnim smetnjama.

Organizaciju i rad komisija propisuje federalni ministar zdravstva.

Članom komisije ne može biti osoba koja je zdravstveni radnik u zdravstvenoj ustanovi za koju se osniva komisija.

Komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama prate provođenje zaštite osoba sa duševnim smetnjama nezavisno od toga da li su dobrovoljno smještene, prisilno zadržane ili prisilno smještene u zdravstvenu ustanovu.

Na sve članove komisije se primjenjuje obaveza čuvanja profesionalne odnosno službene tajne u skladu sa članom 17. ovog zakona.

Član 52.

Komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama imaju zadatak:

- a) poduzimati mjere za spriječavanje nastanka duševnih bolesti i drugih duševnih smetnji,
- b) unapređivati postupanje prema osobama sa duševnim smetnjama,
- c) pratiti provođenje postupaka propisanih ovim zakonom i predlagati zdravstvenoj ustanovi i nadležnom organu uprave mjere za otklanjanje uočenih nezakonitosti,
- d) pratiti poštivanje ljudskih prava i sloboda i dostojanstva osoba sa duševnim smetnjama,
- e) po vlastitoj procjeni ili na prijedlog treće osobe ispitivati pojedinačne slučajeve prisilnog zadržavanja ili prisilnog smještaja u zdravstvenu ustanovu odnosno smještaja djece, maloljetnih osoba, osoba lišenih poslovnih sposobnosti te punoljetnih osoba koje nisu sposobne dati pristanak,
- f) primati prigovore i pritužbe osoba sa duševnim smetnjama, njihovih zakonskih zastupnika, članova porodice, punomoćnika, trećih osoba, ili centra za socijalni rad te poduzimati potrebne mjere,
- g) predlagati nadležnom sudu donošenje odluke o otpustu iz zdravstvene ustanove.

Komisije za zaštitu osoba sa duševnim smetnjama najmanje jedanput godišnje podnose nadležnom kantonalnom i Federalnom ministarstvu zdravstva izvještaj o svom radu i predlažu mjere za unaprjeđenje djelatnosti zaštite i liječenja osoba sa duševnim smetnjama.

X - NADZOR

Član 53.

Zdravstveno-inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona obavlja zdravstvena inspekcija na osnovu ovlaštenja utvrđenih Zakonom o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH", broj 29/97).

Federalno ministarstvo zdravstva odobrava i nadzire istraživačke projekte koji se sprovode u zdravstvenim ustanovama.

XI - KAZNENE ODREDBE

Član 54.

Pravna osoba će se kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 2.000 do 50.000 KM, ako:

1. pregleda ili podvrgne osobu sa duševnim smetnjama liječničkom postupku bez prethodnog valjanog pristanka (čl. 8. i 9.),
2. osobi sa duševnim smetnjama ometa ili uskraćuje prava iz člana 10. ovog zakona,
3. u liječenju osobe sa duševnim smetnjama postupi suprotno članu 15. ovog zakona,
4. poduzima biomedicinska istraživanja nad osobama sa duševnim smetnjama suprotno članu 16. ovog zakona,
5. povrijedi obavezu čuvanja profesionalne odnosno službene tajne (član 17.),
6. vodi i postupa s medicinskom dokumentacijom suprotno čl. 18. i 19. ovog zakona.
7. dobrovoljno smjesti osobu sa duševnim smetnjama suprotno članu 21. ovog zakona,
8. o prisilnom zadržavanju osobe ne obavijesti nadležni sud u roku od 24 sata od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju (član 27. stav 1.),
9. u roku od 30 dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja ne zatraži od suda donošenje rješenja o produženom prisilnom smještaju neuračunljive osobe (član 34. stav 1.),
10. ne otpusti osobu sa duševnim smetnjama istekom trajanja prisilnog smještaja određenog u rješenju suda (član 39.),
11. ne otpusti osobu po rješenju suda kojim se određuje prijevremeni otpust (član 40.),
12. zloupotrijebi ovlaštenja iz člana 47. ovog zakona.

Za prekršaje iz stava 1. ovog člana kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od 400 do 5.000 KM i odgovorna osoba u pravnoj osobi.

XII - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 55.

Zdravstvena ustanova će u roku 15 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona obavijestiti nadležni sud o svim osobama koje su se na dan stupanja na snagu ovog zakona zatekle u zdravstvenoj ustanovi bez pristanka.

Član 56.

Nadležni sud će najkasnije u roku 7 dana od dana prijema obavijesti iz člana 55. ovog zakona donijeti rješenja o prisilnom smještaju za sve osobe koje su prisilno zadržane u zdravstvenoj ustanovu prije stupanja na snagu ovog zakona.

Član 57.

Federalni ministar zdravstva dužan je donijeti provedbene propise na koje je ovlašten po odredbama ovog zakona u roku 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 58.

Ovaj zakon stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Federacije BiH".

Predsjedavajući Doma naroda Parlamenta Federacije BiH prof. dr.Ivo Komšić, s. r.

Zamjenik predsjedavajućeg Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH, Ivan Brigić, s.r.

Broj 01-555/01, 2. augusta 2001. godine, Sarajevo

Predsjednik Federacije BiH, Karlo Filipović, s. r.